

מסכת סוכה, דף ג

שיעור ז' על ז' אם בעינן ריבוע וקיטוניות של הילני, קרן זוית וסוכה עגולה, פלוגתת ב"ש וב"ה בסוכה קטנה וגדולה וגזירת שמא ימשך אחר שולחנו, אם יוצא מדאורייתא במקום גזירת חכמים, ובית שאין בו ד' אמות לענין מעקה, פתח בית אב ונר חנוכה

מתוך שיעורו של הרב יהודה שמואלביץ, הדף בעיון

מסכת סוכה נתנדבה לעילוי נשמת נחמיה בן שמואל חיים הכהן ושרה פייגא בת שלמה אלעזר, ע"י צבי ניומן ורעייתו

א. אם בעינן ריבוע בשיעור ז' על ז'

[0:25] סוגיין עוסקת בשיעור הכשר סוכה, שנפסקה בו הלכה כבית שמאי בפלוגתתם במשנה (כח.)¹, ששיעור סוכה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו. ומבואר בגמרא (טז:) ששיעור זה ז' טפחים על ז' טפחים. וכן נפסק בשו"ע (או"ח סימן תרל"ד)³: "סוכה שאין בה שבעה על שבעה פסולה". ונמצא ששטח סוכה של ז' על ז' הוא מ"ט טפחים.

[1:02] ונחלקו הפוסקים בסוכה שאינה מרובעת, כגון שרחבה פחות מז' טפחים וארכה יותר מז' טפחים, ויש בה בין הכל מ"ט טפחים, אם כשרה או דבעינן דוקא ז' על ז' מרובעים. שיטת הבי"ח (או"ח סימן תרל"ד)⁴ דכשרה, דהעיקר שיש בה מ"ט טפחים בין הכל, ואין קפידא אם הוא ע"י שהאורך יתר על הרוחב. ואילו המג"א (סימן תרל"ד ס"ק א')⁵ והט"ז (או"ח סימן תרל"ד ס"ק א')⁶ סוברים דבעינן דוקא ז' על ז' מרובעים, וכלשון הט"ז: "אלא ברור ופשוט דז' על ז' מרובע בעינן". ומקור פלוגתתם בסוגיין, ברישא דעמודא.

[1:48] דהנה רישא דעמודא עדיין בסוגיית סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, דנחלקו בה רבנן ור"י במשנה, רבנן פוסלין ור"י מכשיר. והביאה הגמרא (ב:)⁷ ברייתא שהוכיח ר"י לחכמים ממעשה בהילני המלכה, "שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה, והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר", ו"שבעה בנים הוו לה", שחייבים בחינוך. הרי סוכה שלמעלה מעשרים כשרה.

[2:26] והקשתה הגמרא (ג.) מראיה זו על האמוראים שהובאו בגמרא בדף ב', שסוברים דלא נחלקו רבנן על ר"י אלא בסוכה קטנה, אבל בסוכה גדולה מודים רבנן דאף למעלה מעשרים כשרה, וא"כ היאך הביא ר"י ראיה מסוכת הילני, והלא אין דרכה של מלכה לישב בסוכה קטנה: "וכי דרכה של מלכה לישב בסוכה העשויה קיטוניות קיטוניות? אמר רב אשי: לא נצרכה אלא לקיטוניות שבה".

[2:56] כלומר, סוכתה של הילני סוכה גדולה היתה, אלא שהיתה בה קיטונית, חדר קטן בצד הסוכה, ובה ישבה הילני מפני הצניעות, והקיטונית סוכה קטנה היתה. וסבר ר"י שבניה עמה היו יושבים בקיטונית ולא בסוכה הגדולה, ומשום הוכיח סוכה שלמעלה מעשרים כשרה, שאם לא כן היו החכמים שבאו לסוכתה צריכים לומר לה שאין בניה יוצאים בקיטונית אלא בסוכה הגדולה. ורבנן דר"י השיבו שבניה בסוכה הגדולה היו יושבים, ולכך לא אמרו לה דבר, שהיא עצמה אשה ופטורה מן הסוכה.

[3:53] והקשה רש"י (ד"ה ורבי יהודה סבר כו'), דהנה בגמרא (ב:)⁸ נחלקו רב הונא ורב חנן בר רבה, "דמר סבר הכשר סוכה בארבע אמות, ומר סבר הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושולחנו". לרב הונא, סוכה גדולה שמודים בה רבנן היינו שיש בה ד' אמות על ד' אמות, ולרב חנן לא נחלקו אלא בסוכה קטנה ממש שאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו, אבל במחזקת יותר מזה אף למעלה מעשרים כשרה. ובשלמא לרב הונא, אפשר שבניה ישבו עמה בקיטונית, והקיטונית לא היה בה ד' אמות על ד' אמות, ודין סוכה קטנה לה, שלרבנן פסולה, ושפיר הוכיח ר"י ממעשה דהילני. אבל לרב חנן, שלא נחלקו אלא בסוכה מצומצמת בשיעור ז' טפחים על ז' טפחים, היכי משכחת לה שכל שבעת בניה נכנסו עמה בסוכה קטנה כזו. ומכאן זה כתב רש"י דלרב חנן קשיא, ותירוץ הגמרא אינו אלא לרב הונא, וז"ל: ולי נראה דודאי לרב חנן קשיא והאי תירוצא לרב הונא הוא ... ואי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים, עכ"ל. ונמצא דרב חנן בתיובתא.

[5:37] והתוס' (ד"ה לא נצרכה אלא לקיטונות שבה) חלקו על רש"י, וז"ל: מה שדחק בקונטרס לרב חנן בר רבה מה ראה לרבי יהודה הא אי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים לאו פירכא היא **דדילמא ארוכה טובא אבל לא היתה רחבה שבעה טפחים** ובניה באותו אורך הו' יתבי, עכ"ל. כלומר, אפשר להעמיד שרחבה היה פחות מ' טפחים וארכה ארוך טובא, ובאורך זה היה מקום לכל בניה לישב, ומ"מ אינה בכלל סוכה גדולה שמורים בה רבנן, אלא בכלל סוכה שלרב חנן חולקים בה רבנן על ר"י ופוסלים אותה למעלה מעשרים.

[6:55] ובלשון התוס' שלפנינו מפורש כדברי הב"ח, שאין הכשר סוכה תלוי בריבוע, שהרי רחבה היה פחות מ' טפחים, אלא שהאורך השלים את שיעור הרוחב, ואפ"ה לולי שהיתה גבוהה למעלה מעשרים היתה כשרה. וזהו שהביא הב"ח⁹ מדברי התוס', וז"ל: וכן מבואר בדברי התוס' ... **דסוכה ארוכה טובא ואין ברחבה שבעה כשרה** כיון שיכול לחתוך ממנה רצועות ולרבע ז' על ז' אלמא דלא בעינן ריבוע ממש, עכ"ל.

והוסיף הב"ח (שם ד"ה אכן לפי לשון)⁹ מה טעם נקטו התוס' שרחבה פחות מ' טפחים, ולא העמידו ברחבה ז' וארכה יותר מ'. משום שאם היתה רחבה ז' וארכה יותר מ', כבר היתה סוכה גדולה לרב חנן, ורבנן היו מכשירים אותה אף למעלה מעשרים, וחזרה קושיית רש"י לדוכתה. ולכן כשבאו התוס' להעמיד אליבא דרב חנן, הוכרחו לדבר בסוכה שרחבה פחות מ' טפחים, שאף שארכה ארוך טובא, עדיין יש בה פסול דלמעלה מעשרים לרב חנן. זו דרכו של הב"ח.

[8:10] ואילו המג"א¹⁰ והט"ז (או"ח סימן תרל"ד ס"ק א')¹¹ גורסים בתוס' שלא כלפנינו, דדילמא ארוכה טובא ואין רחבה אלא שבעה טפחים, וכלשון המג"א¹²: "דפשוט דט"ס הוא בתו' וצ"ל ואין רחב' אלא שבע". ולגירסא זו אדרכה מבואר בתוס' היפך דברי הב"ח, שלכן הוצרכו התוס' לפרש שהיתה רחבה ז' טפחים, שאם לא היתה רחבה ז' היתה פסולה מחמת חסרון שיעור, שאין בה ז' על ז'.

[9:03] ומה שטען הב"ח¹³, שסוכה שרחבה ז' וארכה יותר מ' כבר נקראת סוכה גדולה לרב חנן וכשרה אף למעלה מעשרים, צריך לומר בדעת המג"א¹⁴ והט"ז¹⁵, דהנה מבואר בתוס' (ב: ד"ה כמאן דלא כחד)¹⁶ בטעם פסול סוכה למעלה מעשרים לרב חנן, דכיון שאינה יתירה על שיעור סוכה, "הוה ליה לול של תרנגולין" כיון דגביהה וקטינה כולי האי". ומעתה שפיר יש לומר דסגי לתוס' שרחבה ז' טפחים, דכל שאין ברחבה אלא ז', אף שארכה ארוך טובא ויש בה הרבה יותר מ' טפחים, כיון שרחבה צר מאד עדיין נראית כלול של תרנגולין. ואדרכה, כל שתאריך את האורך והרוחב נשאר מצומצם בז' טפחים, יותר נראית כלול של תרנגולין, שהיא ארוכה וצרה, ואם בז' על ז' נקראת לול של תרנגולין, כל שכן בז' על ח' ובז' על ט'. כך אפשר לבאר דעת המג"א והט"ז.

[10:45] ויש להוסיף, דלכאורה צריך להבין מאי טעמא דרש"י שחלק על התוס' והעמיד את רב חנן בקושיא, והלא תירוצו התוס' שהיתה ארוכה טובא והיה מקום לבניה לישב, תירוצו נכון הוא. ולפי מה שהעמדנו פלוגתת הב"ח והמג"א יש ליישב דברי רש"י בדרך נאה מאד. דיש לומר דמחד גיסא סבר רש"י כהב"ח¹⁷, שאם הסוכה רחבה ז' טפחים, כיון שארכה ארוך טובא כבר היא סוכה גדולה לרב חנן וכשרה אף למעלה מעשרים, ולכן הוכרח הב"ח לומר שלא היתה רחבה ז' טפחים. ומאידך גיסא סבר רש"י כהמג"א¹⁸ והט"ז¹⁹, שהכשר סוכה בשיעור מחזקת ראשו ורובו אינו אלא בז' על ז' מרובעים, וא"כ אופן זה שאין ברחבה ז' פסול מסוגיא אחרית, משום שאין בה שיעור הכשר סוכה. ונמצא שאין מקום להעמדת התוס', דמחד מוכרח שהיא רחבה ז' טפחים, ומאידך כיון שרחבה ז' וארכה יותר מ' כבר כשרה לרב חנן אף למעלה מעשרים. ולכן נשאר רש"י בקושיא על רב חנן.

ב. קרן זווית שאין בה ז' על ז', וסוכה עגולה

[13:09] עוד נידון בסוגיין. המג"א (סימן תרל"ד ס"ק א')²⁰ בהמשך דבריו חידש דין שהוציא מסוגיית קיטונות, דסוכה גדולה הרבה ויש בה במקום אחד קרן זווית שאין בה ז' על ז', אסור לישב שם, כיון שהמקום צר לו. כלומר, אף שהקרן מצורפת לסוכה גדולה, כיון שבקרן עצמה אין ז' על ז' והמקום צר לו לשבת, לא ישב שם. ועיין במחצית השקל (סימן תרל"ד ס"ק א')²¹ שביאר בשתי דרכים היכן ראה המג"א דין זה בסוגיין, ועכ"פ מסוגיית קיטונות הוציא המג"א דין קרן זווית.

[14:10] והביאור הלכה (סימן תרל"ד סעיף א' ד"ה סוכה שאין בה שבעה וכו')²² הביא מן האחרונים שדחו ראיית המג"א. דכיון שהילני יושב בקיטונות מפני הצניעות, מסתמא היתה מחיצה בין הסוכה הגדולה לקיטונות, ולכן הקיטונות נידונת לעצמה, ופסולה כשאין בה שיעור, וכלשונו: "דשאני התם דקיטונות הוא חדר בפ"ע והמחיצה מפסקת ורק שפתוח לסוכה גדולה משא"כ הכא שאין חלוק כלל אפשר דנתבטל לגבי סוכה גדולה". דבקרן זווית של המג"א, הסמוכה לסוכה הגדולה ואין הפסק ביניהן, יש לומר שהיא טפלה לסוכה ומקבלת הכשרה ממנה, כעין מה שמצינו בדין פסל היוצא מן הסוכה (יט.)²³, "פסל היוצא מן הסוכה, נידון כסוכה". ואין כאן מקום להאריך בסוגיא דפסל, אבל מצינו כמה דברים שהם סניפים לסוכה ומוכשרים מחמת שהם חלק ממנה, אף שאין בפסל עצמו שיעור סוכה, דכיון שמצורף וטפל לסוכה אין צריך שיתקיימו בו כל דיניה. והוא הדין בקרן זווית, כל שאין מחיצה בינה לבין הסוכה הגדולה, כתבו האחרונים שיש להכשירה.

[15:33] עוד הביא הביאור הלכה²⁴ שכתבו האחרונים, דלשיטת המג"א שקרן זוית פסולה, בסוכה עגולה שצריך שיהא בה ריבוע ז' על ז', צריך להקפיד לישב דוקא באמצעה, אבל לצדדי העיגול, שאין בהם ריבוע ז' על ז', יהא להם דין קרן זוית ואסור לישב שם. והביאור הלכה חלק עליהם, דשאני סוכה עגולה שכולה שטח אחד עם הריבוע ואין בה חלוקה כלל, וגם בצדדים אין צר לו לשבת, וכל פסול המג"א אינו אלא משום שהמקום צר לו לשבת שם, וז"ל: דשם הולך כל העיגול מבפנים בשטח אחד ואין לחלק זה מזה וכולו כשר דאין צר לו לשבת שם כלל דשטח אחד הוא עם הריבוע, עכ"ל. ולכך אף לשיטת המג"א כשרה.

[16:38] ולכאורה יש להעיר על דבריהם, מה כל הנידון לפסול סוכה עגולה לשיטת המג"א, והלא יש בזה היתר פשוט וגמור, ואין צריך לבוא לטענת הביאור הלכה שהכל שטח אחד ואין צר לו לשבת. דכיון שהסוכה עגולה, כל אחד יכול לקבוע לעצמו היכן ירבע את הז' על ז', שאין העיגול מחייב ריבוע אחד דוקא, אלא אפשר לרבע ז' על ז' בכל צורה שירצה בתוך העיגול, ובכל מקום שיבחר לישב יכול לכין שמקום זה יהא בתוך הריבוע ושאר המקומות מחוצה לו. ונמצא שבשום מקום אין לפסול סוכה זו. וצ"ע מאי טעמא לא באו האחרונים מטענה פשוטה זו.

ג. בתרתי פליגי, ובטעמא דבית שמאי בסוכה קטנה

[17:33] ומעתה נבוא לעיקר סוגיין בסוכה גדולה וסוכה קטנה. מבואר בגמרא (ג.) דב"ש וב"ה "בתרתי פליגי: פליגי בסוכה קטנה, ופליגי בסוכה גדולה". בסוכה קטנה נחלקו אם שיעור הכשר סוכה מחזקת ראשו ורובו או דבעינן מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, דב"ה סברי דסגי בראשו ורובו, וב"ש סברי דבעינן נמי שולחנו. ועוד נחלקו בסוכה גדולה, במי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, אם יצא ידי חובתו. ומבואר בגמרא (ג.) שפלוגתתם בסוכה גדולה בגזירה היא, "דבית שמאי סברי: גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו, ובית הלל סברי: לא גזרינן".

ובפשטות טעם זה אינו שייך אלא בסוכה גדולה ששולחנו בחוץ, שיש לחוש שמא ימשך אחר שולחנו, אבל פלוגתתם בסוכה קטנה לכאורה ענין אחר הוא, כמה שיעור סוכה, אם מחזקת ראשו ורובו או ראשו ורובו ושולחנו, ואין לו שייכות כלל לגזירת שמא ימשך אחר שולחנו.

[19:14] וכן נקטו התוס' בסוגיין (ד"ה דאמר לך מני ב"ש היא) והרא"ש (פרק א' סימן א')²⁵, דפלוגתא דסוכה קטנה פלוגתא אחריתי היא. והרא"ש²⁵ הכריח כן, דאי אפשר לתלות פלוגתא דסוכה קטנה בגזירת שמא ימשך, שהרי ודאי מיירי אף באופן שהצטמצם והכניס את השולחן לתוך הסוכה, אף שאינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו. דהיינו, סוכה המחזקת ראשו ורובו ושולחנו שיעורה ז' טפחים, שהאדם יושב באמה, שהיא ו' טפחים, והשולחן תופס טפח. ואם הצטמצם האדם ותפס פחות מאמה, והכניס את השולחן לתוך ו' טפחים, ודאי אף באופן זה פוסלים ב"ש, וע"כ לא פסלו משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, שהרי שולחנו בתוך הסוכה, אלא ודאי פלוגתתם בעיקר שיעור סוכה. וכלשונו: "ומיירי שהוא ושולחנו בתוך הסוכה ולא שייך הכא טעמא שמא ימשך אלא בשיעור הכשר סוכה קא מיפלגי".

ולפי זה כתבו התוס' והרא"ש²⁵, דבפלוגתא דסוכה קטנה הלכה כב"ש נגד ב"ה, ובעינן מחזקת ראשו ורובו ושולחנו ולא סגי בראשו ורובו לחוד, אבל בסוכה גדולה הדרין לכלל דבמחלוקת ב"ש וב"ה הלכה כב"ה. דכיון שפלוגתא דסוכה גדולה, אם גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו או לא, ענין לעצמו הוא, ואינו שייך כלל לפלוגתא דסוכה קטנה, חוזרים לכלל שהלכה כב"ה במקום ב"ש. וכלשון הרא"ש: "בגדולה הלכה כב"ה דלא גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו אבל בקטנה הלכה כב"ש".

[21:12] וכעין זה כתב בעל המאור (ג:)²⁶, בדרך אחרת קצת. דבסוכה קטנה לא שייך לאסור משום גזירה, שהרי ודאי דין פסול סוכה קטנה מיירי אף באופן שאין לו שולחן כלל אלא אוכל בידיו, ואין כאן גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, שהרי אין לו שולחן, וכלשונו: "שהרי אין לו שלחן בתוך הבית שימשך אחריו". ומה פלוגתתם, כתב בעל המאור²⁶ דטעמיהו דב"ש משום דירת קבע, והוא גמרא מפורשת (ז:)²⁷, שמנה אביי כמה תנאים ש"כולהו סבירא להו: סוכה דירת קבע בעינן", ובכללם ב"ש, שאומרים שצריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, שכדי להגדיר את הסוכה כדירת קבע בעינן דוקא שתחזיק ראשו ורובו ושולחנו. ונמצא שפלוגתתם אם בעינן קבע זה או לא, ואין לזה שייכות כלל לפלוגתא דגזירת שמא ימשך אחר שולחנו.

[22:14] והוסיף בעל המאור²⁸ לפי דרכו, דאם טעמא דב"ש בסוכה קטנה כדברי אביי, דבעינן בסוכה דירת קבע, קשה, הא קי"ל להלכה דאדרבה בעינן שתהא הסוכה דירת עראי, שהרי פירש רבא (ב.)²⁹ שפסול סוכה למעלה מעשרים משום שאינה יכולה להיות דירת עראי אלא דירת קבע, וכלשונו "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי", ופסקינן שלא תהא הסוכה דירת קבע, והיאך נפסוק כב"ש. ותירץ בעל המאור³⁰, שיש כמה מדרגות וענינים של קבע בסוכה, ולא כל התנאים שיטה אחת הם. קבע של סוכה למעלה מעשרים, בזה פסקינן שפסולה, ואדרבה בעינן שתהא עראי, אבל קבע של ב"ש, שתהא בסוכה מקום לשולחן, בזה פסקינן כוותיהו, שצריכה שתהא ראויה לראשו ורובו ושולחנו.

ונמצא שביסוד דבריו דומים לשיטת התוס' והרא"ש, דפלוגתא דסוכה גדולה ופלוגתא דסוכה קטנה תרתי פלוגתא נינהו, ובסוכה גדולה פסקו ראשונים אלו כב"ה, שיוצא ידי חובתו אף שאכל ושולחנו בתוך הבית.

[23:46] אולם ידועה שיטת הרי"ף (סוכה יג. בדפי הרי"ף)³¹, דקיי"ל כב"ש אף בסוכה גדולה, וכלשונו: "והלכה כב"ש בתרווייהו **דחד טעמא נינהו**". כלומר, אף בסוכה קטנה טעמא דב"ש משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, דכיון שבסוכה גדולה מפורש בגמרא (ג.) שזו היא פלוגתתם, אם גזרין שמא ימשך אחר שולחנו, סבר הרי"ף שאף בסוכה קטנה בזה נחלקו, וזהו פסולם של ב"ש. ומעתה, כיון שנפסק בסוכה קטנה כב"ש, הרי שפסקין גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, ואף בסוכה גדולה הלכה כב"ש. ואין כאן תרתי פלוגתא אלא חדא.

[24:54] ומה שמיד מתעורר נגד דברי הרי"ף, הוא מה שהביא בעל המאור³² מן הגמרא לקמן, שמפורש בדברי אביי שטעמא דסוכה קטנה משום דסוכה דירת קבע בעינן, והיאך אמר הרי"ף טעם אחר. וכבר כתבו הריטב"א (ז:)³³ והר"ן (סוכה יג. בדפי הרי"ף ד"ה גמ' הלכה צריכה שתהא מחזקת)³⁴ דאה"נ שכן סבר אביי, וכלשון הריטב"א: "**דאביי הוא דסבר דבית שמאי משום דירת קבע הוא לדידיה לית הלכתא כוותיהו**". והטעם, דהנה הקשינו לעיל על בעל המאור, דאם טעמא דב"ש משום דסוכה דירת קבע בעינן, היאך נפסק כוותיהו להלכה, והלא קיי"ל דלא בעינן קבע, והוצרך בעל המאור לחדש שיש מדרגות בקבע. אבל הרי"ף³⁵ סבר דבהכרח, כיון שפסקין להלכה כב"ש, היינו משום דלא סבירא לן כאביי, וטעמא דב"ש אינו משום דסוכה דירת קבע בעינן. ולכך פירש הרי"ף שהטעם משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, והוציא מזה שאף בסוכה גדולה הלכה כב"ש. זהו ליישב קושיית בעל המאור מדברי אביי.

ונמצא שנחלקו הראשונים אם טעמא דב"ש בסוכה קטנה משום שיש הלכה מסוימת ששיעור סוכה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, או דילמא הכל משום חשש שמא ימשך אחר שולחנו. ובפשטות, לדעת הרא"ש ובעל המאור דין ב"ש דין תורה הוא, ששיעור סוכה ז' טפחים מדאורייתא, ואילו לרי"ף כל פסול סוכה קטנה שאין בה ז' טפחים ואינה מחזקת שולחנו אינו אלא גזירה מדרבנן שמא ימשך אחר שולחנו.

[26:38] וכתב רבי עקיבא איגר (כח. ד"ה מתני' מי שהי')³⁶ נפקא מינה נאה מאד בפלוגתא זו, בסוכה קטנה של ז' טפחים הסמוכה לסוכה גדולה ופתוחה לתוכה, והשולחן בסוכה הגדולה, שאם ימשך לא ימשך אלא לתוך הסוכה הגדולה, שאין לו מקום אחר להימשך, שפתח הסוכה הקטנה לסוכה הגדולה והשולחן בגדולה. לשיטת שאר הראשונים הסוכה הקטנה פסולה, שהיא סוכה לעצמה ומחיצות לה, ואין בה שיעור ז' טפחים על ז' טפחים. אבל לשיטת הרי"ף, שכל פסול סוכה קטנה משום שמא ימשך אחר שולחנו, הרי כאן אף אם ימשך אחר שולחנו עדיין בתוך סוכה הוא, שהרי השולחן בתוך הסוכה הגדולה, ואין טעם לפסול את הקטנה, וכשרה. וז"ל: **דלהרי"ף יצא דל"ש למגזר שמא ימשך דהא גם שלחנו בתוך סוכה כשירה. ולתוס' פסולה, דמ"מ הקטנה דירה סרוחה היא, עכ"ל**.

ונפקא מינה עצומה היא, שמבררת היטב שלשיטת הרי"ף לא נקבעה הלכה בעצם הסוכה שתצטרך ז' טפחים על ז' טפחים, אלא הכל ענין של מציאות, שלא יהא חשש שמא ימשך, ואם נפתר החשש בדרך אחרת, הסוכה כשרה. כך נקט רע"א³⁶, והביאו הביאור הלכה (סימן תרל"ד סעיף ד' ד"ה אפילו אם היא סוכה גדולה)³⁷.

ד. שיטת הרמב"ן בטעם הרי"ף

[28:23] אבל עדיין קשה על הרי"ף מה שהקשו הרא"ש³⁸ ובעל המאור³⁹, שכל אחד מהם הביא ראיה שאי אפשר לומר שטעמא דב"ש בסוכה קטנה משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו. הרא"ש הקשה, שהרי מיירי אף באופן שהכניס את השולחן לתוך הסוכה הקטנה והצטמצם בה, ואין כאן חשש. ובעל המאור הקשה, שהרי מיירי אף באופן שאין לו שולחן כלל, ומה נגזור שמא ימשך אחר שולחנו, והלא אין שולחן.

ובקושיית בעל המאור, באופן שאין שולחן כלל, מצינו לרמב"ן במלחמות (מלחמת ה' סוכה ג: ד"ה ומה שכתב עוד)⁴⁰, שאדרבה בסוכה קטנה אף כשאין לו שולחן יש גזירה יותר, "**משום שמא יביא שולחן וימשך אחריו**". דאף שעתה אין לו שולחן, כיון שאוכל בלא שולחן ודאי יש לחוש שילך להביא שולחן כדי שיהא לו שולחן, ואין לו אפשרות להכניס את השולחן לפנים, ויניחנו מיד על פתח הסוכה מבחוץ, וימשך אחר שולחנו. וגזירה זו חמורה מגזירת סוכה גדולה. דבסוכה גדולה, אף שעתה אוכל על שולחן שבחוץ, יש לו אפשרות להכניס את השולחן אצלו לסוכה, וכשירצה באמת להיות יחד עם שולחנו אין הכרח שימשך אחר שולחנו לחוץ, דשמא ימשוך את שולחנו אצלו, ואפ"ה גזרו ב"ש שמא ימשך אחר שולחנו. ק"ו בסוכה קטנה, שאף שאין לו שולחן, קרוב מאד שילך להביא שולחן, שהרי אוכל בלא שולחן ורוצה בשולחן, וכשיביאנו ודאי גזרין שמא ימשך אחר שולחנו לחוץ, שאין לו אפשרות להכניס את השולחן לפנים. כך יישב הרמב"ן את הרי"ף.

[30:24] ועוד הוסיף הרמב"ן⁴⁰ דבר נפלא, דמעתה כיון שאינו יכול לאכול בה משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, פסולה אף לשינה ולטייל בה ולאכול פיתו בידו, דבעינן שתהא הסוכה ראויה לכל מילי, וז"ל: אפי' לישן ולשנן ולטייל בה או לאכול ופתו בידו פסולה שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה, עכ"ל. וזהו יסוד מחודש של הרמב"ן, שיש פסול בסוכה שאינה ראויה לכל מילי, שנפסלת לכל, ואין סוכה כשרה לשינה בלבד. ונמצא לפי הרי"ף שסוכה זו פסולה לגמרי, ולא לאכילה בלבד. ולולי דברי הרמב"ן היה אפשר לומר לפי הרי"ף, כיון שאין כאן שיעור בעצם הסוכה וכל הפסול משום גזירת שמא ימשך, דהגזירה אינה שייכת אלא באכילה, שאז ימשך אחר שולחנו, אבל לשינה סוכה זו כשרה. ועל זה כתב הרמב"ן, שכיון שאי אפשר לאכול בה, פסולה אף לשינה ולטייל בה ולאכול פיתו בידו.

[31:34] ומה שסיים הרמב"ן⁴⁰ שאף לאכול פיתו בידו פסולה, מאותו טעם שפסולה לשינה ולטייל, כבר נתקשו בו כל הלומדים, למה חזר הרמב"ן לדבר באכילת פיתו בידו. דלכאורה זו היא קושיית בעל המאור, שכשאוכל בלא שולחן אין כאן גזירה, ותיירץ הרמב"ן שאף כשאוכל בלא שולחן יש גזירה שמא יביא שולחן, וא"כ איסור אכילת פיתו בידו בכלל הגזירה הוא, שכשאוכל פיתו בידו גזרינן שמא יביא שולחן, וזהו טעם פסול אכילה בסוכה זו. ולמה הוצרך הרמב"ן לומר שאכילת פיתו בידו פסולה כמו שפסולות שינה וטייל, והלא אדרבה איסור אכילת פיתו בידו הוא האיסור הראשון, והוא גורר אחריו את השינה ואת הטייל.

[32:37] והמקובל לבאר בדברי הרמב"ן⁴⁰, שדיבר בשני ציורים של אכילה בלא שולחן. יש אופן פשוט, שאדם עושה סעודה שלמה, סעודת יו"ט, ורוצה לעשותה בלא שולחן, שאין לו מקום לשולחן בסוכה, ואומר אוכל סעודתי עתה בלא שולחן. וזו סעודה שצריכה שולחן, אלא שמחמת חסרון מקום מתגבר הוא על צורך השולחן ורוצה לאכול בלעדיו. ובאכילה כזו כתב הרמב"ן שיש גזירה שמא יביא שולחן, כיון שדרכה בשולחן, ונמצא שבסוכה זו אי אפשר לאכול סעודת יו"ט, סעודה שלמה. אבל יש אכילות כעני שאוכל פיתו בידו, כשאוכל פרוסת לחם אחת בלבד, שהיא אכילה שאינה צריכה שולחן כלל, ודרך אכילה זו כשאוכלה פיתו בידו. ובאכילה זו לא היה לנו לאסור מכח גזירת שמא יביא שולחן, שאין לו צורך להביא שולחן, ודרכו לאכול בלא שולחן. ועל זה כתב הרמב"ן, אה"נ, אבל כיון שלסעודה שלמה אין הסוכה ראויה ונפסלה לשינה ולטייל, נפסלה אף לאכילה זו של פיתו בידו. שאין אכילת פיתו בידו אכילה חשובה שתתן לסוכה שם ראויה לאכילה, לומר שכיון שאפשר לאכול בה פיתו בידו הותרה כל הסוכה, אלא הקובע אם הסוכה נקראת ראויה לאכילה הוא סעודה שלמה, הצריכה שולחן. ומאחר שאכילה זו, השלמה, אי אפשר לעשותה בסוכה זו, משום גזירת שמא יביא שולחן, נפסלה הסוכה לגמרי, ושוב אסור לעשות בה לא שינה ולא טייל, ולא אכילה שאינה צריכה שולחן. זהו יסוד הרמב"ן.

[35:00] ולדברי הרמב"ן⁴⁰ מיושבת גם קושיית הרא"ש⁴¹, שהקשה לשיטת הרי"ף מה טעם לפסול כשהכניס את השולחן לתוך הסוכה, והלא אין כאן גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, שהרי הוא יחד עם שולחנו. לדברי הרמב"ן אה"נ שבאופן זה אין גזירה, אבל אופן זה דחוק מאד ואינו נוח, להצטמצם ולהכניס את השולחן לתוך המקום הצריך לאכילת האדם, ואין ישיבה זו נותנת לסוכה שם ראויה לאכילה כדרכה. שהרי אכילה כדרכה מצריכה שיהא השולחן בחוץ, שאין לו מקום בתוך הסוכה, ולאכול כשהשולחן בחוץ יש גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, שמא יביא שולחן. ונמצא שאין לאכול בסוכה זו אכילה כדרכה, מחמת החשש שכתב הרי"ף, שמא ימשך אחר שולחנו. ומה שטען הרא"ש שיאכל וישולחנו בתוך הסוכה, שאינה אכילה כדרכה כל כך, שאין נוח לישיב כך, על זה יאמר הרמב"ן שכבר נפסלה בשלב השני, ובאמת לא מכח הגזירה. דכיון שאין הסוכה ראויה לאכילה כדרכה, כשם שנפסלה לשינה ולטייל ולאכילת פיתו בידו, כך נפסלה אף האכילה שאמר הרא"ש, לאכול וישולחנו בצמצום בתוך הסוכה. כלומר, אין פסול זה מחמת הגזירה בדרך ישירה, אלא תולדה מן הגזירה. דכיון שמכח הגזירה נפסלה אכילה כדרכה, ברווח וישולחנו בחוץ, נפסלה הסוכה, ומשנפסלה אסור בה לא שינה ולא טייל ולא אכילת פיתו בידו, ונוסיף על דברי הרמב"ן, אף לא אכילה וישולחנו בתוך הסוכה.

ה. אם פסול סוכה קטנה לשיטת הרי"ף מדאורייתא

[37:29] והנה הזכרנו שבפשטות לדעת הרי"ף כל הפסול כאן מדרבנן, שאינו אלא גזירה שמא ימשך אחר שולחנו. אבל ידוע שהשער הציון (סימן תרל"ד)⁴² דקדק מן המלחמות (סוכה ג: ד"ה ומה שכתב עוד)⁴³, הוא הרמב"ן שהבאנו, שהפסול מדאורייתא, וכלשונו: "דמשמע מלשון המלחמות הנ"ל דמדאורייתא אינו יוצא בסוכה שמחזקת רק ראשו ורובו". דמכתב הרמב"ן שסוכה זו פסולה לשאר דברים, דחשיבא סוכה שאינה ראויה, הבין השער הציון שהדבר מתאים רק אם פסול האכילה בעצם מדאורייתא, שאז אומרים שהסוכה אינה ראויה כלל. אבל אם נאמר שמדאורייתא סוכה טובה היא, ורק מדרבנן נאסרה משום גזירה מקומית שמא ימשך אחר שולחנו, הרי היא נקראת סוכה ראויה. ואף שאסור לאכול בה, שמא באכילה זו ימשך, אין הגזירה פועלת שלא תיקרא הסוכה ראויה לאכילה, אלא ראויה היא ורק עתה אסור לו. וא"כ לשאר דברים שאין עליהם איסור הדר דינא להכשיר את הסוכה, ויכול לישון בה ולטייל בה ולאכול פיתו בידו, ולאכול וישולחנו בתוך הסוכה כקושיית הרא"ש. ומדכתב הרמב"ן שלבסוף חל פסול על כל הסוכה, הבין השער הציון שמוכרח שיש כאן פסול דאורייתא שפסל את עצם הסוכה.

ובאמת הקשה השער הצי"ן⁴⁴ שאין זה מתאים לשיטת הרי"ף, וכלשונו: "אבל אם כן יקשה לשון הרי"ף ... והלכה כבית שמאי בתוריהו דחד טעמא ניהו". דתרת דסתרי ניהו, לומר שהפסול דאורייתא, ומאידך שהפסול משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו. וצריך לדעת היאך מתיישבים הדברים, שמצד אחד שייך לגזירת שמא ימשך אחר שולחנו, ומצד שני פסול דאורייתא הוא.

[39:15] וברמב"ן אינו אלא דיוק, אבל ברמב"ם הדבר מבואר יותר. דבהל' סוכה (פרק ו' הלכה ח')⁴⁵ פסק הרמב"ם כהרי"ף, שאף בסוכה גדולה, אם אוכל ושולחנו בתוך הבית לא יצא, וכלשונו: "גזרה שמא ימשך אחר שולחנו. ואפילו בסוכה גדולה". ובפשטות זה מכריח כהרי"ף, ששתי הפלוגות שורשן אחד, שאם לא כן ודאי צדקו דברי התוס' והרא"ש ובעל המאור שאין לפסוק כב"ש בסוכה גדולה, דאם טעמא דסוכה קטנה טעמא אחרינא הוא, אף שנפסק כב"ש בסוכה קטנה, בסוכה גדולה הדין לכלל.

ומאידך, ברמב"ם (שם פרק ד' הלכה א')⁴⁶ כתב בשיעור סוכה: "שיעור הסוכה גובהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה", ומסיים שרחבה אינו פחות משבעה על שבעה. וכלל הרמב"ם כל שיעורי הסוכה כאחד, מיעוט הגובה וריבוי והרוחב, ומשמע ששיעור ז' על ז' דאורייתא ככל שאר השיעורים. ומפורש כן בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה⁴⁷, שכל המצוות כלליהן ופרטיהן ודקדוקיהן נאמרו בסיני, וכגון שיעור סוכה ז' על ז' וגובה הסוכה, וכלשונו: "שלא יהיה בחללה פחות משבעה טפחים אורך על שבעה טפחים רוחב, ושלא יהיה גובה הסוכה פחות מעשרה טפחים". הרי ששיעור ז' על ז' הלכה למשה מסיני ככל השיעורים, וזהו שנראה בהלכותיו שכלל הגובה והרוחב בהדדי. וצ"ע היאך מתיישב זה עם מה שפסק בסוכה גדולה כשיטת הרי"ף, כב"ש. דאם פסקין בסוכה גדולה כב"ש, מוכרח לומר כהרי"ף שפסול סוכה קטנה דומה לפסול סוכה גדולה, שהוא משום שמא ימשך אחר שולחנו, ואם הטעם משום שמא ימשך אחר שולחנו, לכאורה לא יתכן לומר שדין סוכה קטנה דין שיעור הוא, ואילו הרמב"ם כתב שהוא דין שיעור, ונראה שהוא שיעור דאורייתא.

[41:38] ונזכיר בקצרה מה שמקובל לבאר, לכל הפחות בשיטת הרמב"ם, אם כי לא כל כך בשיטת הרי"ף. דשורש פלוגתם בסוכה גדולה, אם גזרין שמא ימשך אחר שולחנו, אינו סתם פלוגתא אם גזרו רבנן או לא גזרו, אלא שאלה שורשית יש כאן, אם יש מציאות שאדם נמשך מן הסוכה לחוץ. דכשהוא יושב ושולחנו בחוץ, יש לו דבר המושכו מחוץ לסוכה, סיבה שתמשכנו לצאת מן הסוכה, ונחלקן אם דנים שיש מציאות זו שאדם נמשך לצאת מן הסוכה או לא. ב"ש סברי שדנים כן, שכשהוא בסוכה ושולחנו בתוך הבית יש לו דבר המוציאו, סיבה שתמשכנו מחוץ לסוכה, ובאמת חששו רבנן למציאות זו ואסורה, ולכך אסור לישב ושולחנו בתוך הבית. וב"ה סברי שאין זה מוגדר כנמשך לחוץ מכח שיש דבר המושכו, אלא כשירצה יצא, ועתה שהוא בתוך הסוכה ראשו ורובו, ודעתו בתוך הסוכה, ישיבתו ישיבה מעולה, ואין לגזור עליו שמא ימשך אחר שולחנו, שאין דנים שיש לו עתה סיבה להימשך לחוץ.

ולהאי טעמא יש להוסיף בסוכה קטנה מה שכתבו הר"ן (סוכה יג. בדפי הרי"ף)⁴⁸ והריטב"א (ג.)⁴⁹ שהזכרנו לעיל, דמה שאמר אביי שבסוכה קטנה חסר בדירת קבע מתאים לשיטת הרי"ף שהוא גזירה שמא ימשך אחר שולחנו. דסוכה שיש לחוש שימשכו ממנה לחוץ חסרה בדירת קבע שלה, שדירת קבע היא דירה שקבועים בה ואין נמשכים ממנה לחוץ, ומקום שיש בו משיכה לצאת ממנו חסר בקביעותו. וכלשון הריטב"א: "ומאי דקאמר דטעמא דב"ש דבעו דירת קבע היינו דירה הראוי להיות בה קבע שאין לחוש שמא ימשך ממנה אחר שלחנו וחד טעמא הוא עם מאי דאמר רבא גזיר' שמא ימשך". ולכך דברי אביי שפסול סוכה קטנה משום דירת קבע מתאימים לדברי הרי"ף שהאיסור משום שמא ימשך אחר שולחנו.

ולפי זה מיושב שפסול סוכה קטנה פסול דאורייתא, משום שבאמת היא מחסרת בקביעות הישיבה. דכיון שאי אפשר להיות קבוע במקום זה, שלעולם כשישב בה תהא לו משיכה לצאת לחוץ, הרי זה פסול את כל הסוכה, שאין שייך בה ישיבה של קבע. משא"כ בסוכה גדולה, אף שכשהוא יושב עתה ושולחנו בתוך הבית אין לו ישיבת קבע, שרוצה לצאת לחוץ, מ"מ הסוכה מצד עצמה מאפשרת ישיבת קבע, שהרי אפשר להכניס את השולחן לפניו. ולכך בסוכה גדולה פסול זה של הנמשך מן הסוכה לחוץ אינו אלא מדרבנן, שהסוכה עצמה מאפשרת את הישיבה, ומדאורייתא די בזה. אבל בסוכה קטנה, הפסול הנובע מכח המשיכה לצאת לחוץ פסול דאורייתא הוא, וכבר נקבע לסוכה שיעור מדאורייתא, ז' על ז', שהוא השיעור המאפשר לישב בסוכה כדרכו בלא להימשך לחוץ. כך מקובל היום בעולם הישיבות ללמוד ענין זה ברמב"ם, לצרף את מציאות ההימשכות לחוץ, שהיא שורש פסול סוכה גדולה, עם מה שפוסלים סוכה קטנה מדאורייתא כל שאין בה שיעור ז' על ז'.

ומ"מ צריך לדעת אם ביאור זה נכון, ועכ"פ פשטות דברי הרמב"ם⁵⁰ והרמב"ם⁵¹ שהוא דין דאורייתא, וצ"ע.

ו. אם יוצא מדאורייתא כשעבר על גזירת חכמים

[49:00] אגב שהביאה הגמרא דין סוכה גדולה, דלב"ש אינו יוצא ידי חובתו משום גזירת שמא ימשך אחר שולחנו, הנה לדעת התוס' ודאי אינו אלא גזירה דרבנן, שהרי לדידהו אין לזה שייכות לסוכה קטנה, אלא דין בפני עצמו בסוכה גדולה. ומ"מ חידשו התוס' בסוגיין (ד"ה דאמר לך מני ב"ש היא) חידוש גדול, שמה שאמרו ב"ש שאינו יוצא ידי חובתו, היינו שאף מדאורייתא לא יצא

וצריך לחזור ולקיים המצוה. ואף שהגזירה אינה אלא מדרבנן, אמרו רבנן שאינו מקיים אף מדאורייתא, וכלשונם: "וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימך דאפי' מדאורייתא לא קיים".

וכן משמע מלשון הרמב"ם (הל' סוכה פרק ו' הלכה ח')⁵²: "הרי זה אסור וכאילו לא אכל בסוכה", ולא כתב שאינו אלא מדרבנן, ומשמע שהוא מדאורייתא. ושמא ברמב"ם הדבר תלוי במה שדיברנו לעיל, שיש לו שיטה שדין זה שורשו בדאורייתא, ויכול להשפיע אף בסוכה גדולה על ישיבה זו המסוימת. בסוכה קטנה פוסל את הסוכה לגמרי, ובסוכה גדולה הסוכה עצמה כשרה, אבל ישיבה זו ושולחנה בתוך הבית פסולה אף מדאורייתא, משום שנמשך ממנה לחוץ. ושמא ברמב"ם יש כאן פסול דאורייתא ממש, אבל בתוס' ודאי דין דרבנן הוא, אלא שאמרו רבנן שאינו יוצא ידי חובתו אף מדאורייתא, וכדלקמן ביאורו.

[50:45] אבל מאידך בריטב"א (כח.)⁵³ ובר"ן (יב: בדפי הרי"ף ד"ה אמרו לו אם כן היית)⁵⁴ מפורש שהפסול אינו אלא מדרבנן, ומדאורייתא יצא ידי חובתו, וכלשון הר"ן: "לאו דוקא דהא מדרבנן הוא דמיתסר שמה ימשך אחר שולחנו אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים". וכעין זה מבואר בריטב"א לקמן (יד: ד"ה תני' כותיה דרב סככה בו)⁵⁵ בפסול דרבנן אחר, שאסרו רבנן לסכך בנסרים, שאם עבר וסיכך בנסרים אין הפסול אלא מדרבנן, וכלשונו: "אבל בנסרים שפסולן אינו בגופן אלא מדרבנן".

[51:26] ומה באמת כוונת התוס', היאך מכח שגזרו רבנן שלא לישב בסוכה באופן זה, לא קיים מדאורייתא, והלא מדאורייתא אכל בתוך הסוכה. והדבר אברהם (ח"ב סימן כ"ו)⁵⁶ הביא ביאור בשם אחד הרבנים ז"ל, שהוא מדין הפקר בית דין הפקר, שיכולים רבנן להפקיר, והפקירו את הסוכה, ואין הסוכה שלו, ולכך אינו יוצא ידי חובתו. ולכאורה דבריו תמוהים מאד, שהרי לא מצינו דין "לכס" בסוכה, ואדרבה מפורש בגמרא (כז:)⁵⁷ שאדם "יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו", וסוכה שאולה כשרה. ומה כוונתו, צ"ע.

[52:06] והדבר אברהם עצמו (דף לט:)⁵⁸ ביאר בדרך אחרת. דכשגזרו רבנן גזירה זו, אין הכוונה שהוסיפו תנאי בקיום המצוה, שכדי לקיים המצוה צריך שתהא הישיבה בלא שימשך ממנה לחוץ, דאם היה זה תנאי בעלמא שהוסיפו רבנן, הרי מדאורייתא אין תנאי זה, ומדאורייתא קיים מצות סוכה. אלא שעשו רבנן איסור לקיים את המצוה ככהאי גוונא, וכיון שעשו איסור לקיים את המצוה, אינו יוצא ידי חובתו, דהויא מצוה הבאה בעבירה. וכלשונו: "וכיון שאיסור דרבנן זה רביץ על קיום המצוה הי"ל כמהב"ע". ונמצא שמה שאינו יוצא ידי חובתו הוא מדין מצוה הבאה בעבירה, זה ביאור הדבר אברהם.

ז. בית שאין בו ד' אמות, ובגדר חיוב מעקה

[52:59] מובאת בגמרא (ג:) ברייתא הכוללת כמה וכמה דינים בבית שאין בו ד' אמות על ד' אמות, שהוא "פטור מן המזוזה, ומן המעקה, ואין מטמא בנגעים, ואינו נחלט בבתי ערי חומה, ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה".

והקשה החזון איש (יו"ד סימן ט"ו)⁵⁹ על מה שכללה הברייתא דין מעקה, שצריך בו תנאי בית, ואם אין בו תנאי בית של ד' אמות על ד' אמות פטור. דמה ענין מעקה לדין בית שאין בו ד' על ד', דממה נפשך: אם משתמשים בגג ויש בו תשמיש קבוע, דל מהכא מצות מעקה, הרי יש איסור ולא תשים דמים בביתך, שהרי ריבתה הגמרא (כתובות מא:)⁶⁰ מזה "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", ואין אלו דברים התלויים בבית דוקא, אלא חיוב הוא שנלמד מכל סכנה, שאסור לאדם להחזיק אצלו דברים שיש בהם סכנה, ואסור להניח בור בחצירו אם מצויים שם בני אדם, ואין זה איסור התלוי בבית דוקא. ונמצא שאם משתמשים בגג, חייב משום לא תשים דמים בביתך. ואם אין משתמשים בגג, נראה שפטור ממצות מעקה, שאין מצות מעקה אלא בגג שמשתמשים בו, וכמובא בביאור הלכה (סימן תק"מ סעיף א' ד"ה וכן אם עשה מעקה וכו')⁶¹, "דמתני' מיירי בגג דלא רגילי להלך בו שאינו חייב במעקה". וא"כ ממה נפשך, במאי עסקינן, אם משתמשים בגג או לא.

[55:19] וחדש החזון איש⁶², דגג מחד גיסא אינו בכלל המכשולים שהיזקם מצוי, ומצד לא תשים דמים בביתך באמת לא היה חייב לעשות מעקה לגג רגיל, שכל העולה לגג יודע שאפשר ליפול ממנו, ויודע שהמציאות כן, ועליו מוטל להיזהר, ואין בעל הבית גורם לו ליפול. משא"כ המגדל כלב, שהכלב יכול להזיק בני אדם, וסולם רעוע, שאין יודעים שהוא רעוע ויכולים ליפול ממנו, ולכך אסור לאדם להחזיקם אצלו. אבל גג אינו מכשול שהיה צריך בעה"ב לדאוג לו מצד לא תשים דמים בביתך, ובזה נתחדש חיוב מעקה, שאם משתמשים בגג ואפשר שיפלו ממנו, מוטל על בעה"ב לדאוג שיהא מעקה לגג. ובזה נאמר התנאי שיהא דוקא בית שיש בו ד' על ד', שיהא בו תנאי בית, ואם אינו בית פטור. זהו חידושו של החזון איש בגדר חיוב מעקה, שבאמת לא היה אפשר לחייבו מצד לא תשים דמים בביתך, שאין בנפילה מן הגג די דררא דסכנה, ומצוה מיוחדת היא על בעה"ב לדאוג למצות מעקה.

ח. פתח בית אב בבית שאין בו ד' אמות

[56:04] עוד הקשו התוס' (ג. ד"ה בית שאין בו ד' אמות) למה לא מנתה הברייתא, המונה דיני בית שאין בו ד' על ד', גם לענין פתח בית אביה של נערה המאורסה, וכלשונם: "ועוד הוה ליה למימר לענין פתח בית אב של נערה המאורסה". שהדין לסקול נערה המאורסה שזינתה על פתח בית אביה, כדי לומר להם ראו גידולים שגידלתם, ופשיטא להו לתוס' דאף לענין זה בית שאין בו ד' על ד' אין בו דין זה, שאינו פתח בית אביה, שאין זה בית.

[56:42] והקשה הערוך לנר (ג. ד"ה אכן בעיקר הדבר)⁶³ על התוס', דלולי דבריהם היינו אומרים דלענין פתח בית אביה של נערה המאורסה אין צריך תנאי בית, שהרי טעם הסקילה על פתח בית אביה הוא לומר "ראו גידולים שגידלתם", ומה נפקא מינה לזה אם יש לו שם בית או לא, סוף סוף האב דר כאן, וצריך לסקלה כדי להראות להם ראו גידולים שגידלתם. וכלשונו: "מה לי אם בית שראוי לדירה הוא אם לא כיון שהאב דר שם מצוה לסקול שם להראות לו גידוליו הרעים". ואינו דומה למעקה ולמזוזה ולנגעים ולכל הדברים הללו, שתלויים באמת בדירה גמורה, ובזה התנתה התורה דינים אלו. אבל כאן, שאין אלא להראות להם ראו גידולים שגידלתם, מה צריך שם דירה קבועה.

והביא הערוך לנר⁶³ כמה דוגמאות, שבהן ודאי לכו"ע אין צריך דוקא ד' אמות. דוגמא ראשונה ביפת תואר, שנאמר "וְהַבְּאִתָּה אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ" (דברים כא, יב)⁶⁴, וכי נאמר שמכיון שנאמר "ביתך", לא התירה תורה יפת תואר אלא למי שיש לו בית של ד' אמות, ואם אין לו בית של ד' אמות אסורה. וכן במשכון, שנאמר "לֹא-תִבָּא אֶל-בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֲבֹטוֹ" (דברים כד, י)⁶⁵, וכי יאמר אדם שאם הלוח דר בבית שאין בו ד' על ד' מותר לבוא אליו ליטול עבוטו, משום שנאמר "ביתו". ודאי שלא, אלא ביפת תואר ובמשכון ודאי הכוונה רשותו, שאין ענין מתוכן הדברים שיהא דוקא בית, ומפרשים שיכניס את יפת התואר לרשותו, ושלא יבוא לרשות הלוח לעבוט עבוטו. והוא הדין לכאורה בפתח בית אביה של נערה המאורסה, שאינו אלא רשות אביה ואין צריך דוקא תנאי בית, ואילו בתוס' מבואר שלא כן, וצ"ע.

ט. נר חנוכה בבית שאין בו ד' אמות

[58:59] והערה אחרונה. במנחת שלמה לגרש"ז (תניינא סימן נ"ח)⁶⁶ הקשה למה השמיטו בברייתא נר חנוכה, ולא נאמר שמי שאין לו בית של ד' על ד' פטור מנר חנוכה. ויישב ביסוד, שכל דיני הברייתא שצריך בהם דוקא ד' אמות הם בדברים שאינם נוהגים אלא בדירת קבע, ודין הברייתא הוא שבית שאין בו ד' אמות חסר בגדר דירת קבע, וכל דיני הברייתא, מזוזה ומעקה ונגעים, תלויים בדירת קבע, ובדירת עראי באמת אינם נוהגים. אבל לגבי דירת עראי, ודאי שבית פחות מד' אמות די בו להיות דירת עראי. ונר חנוכה חייבו אף בדירת עראי, שמי שיש לו דירת עראי חייב בנר חנוכה, ואין תנאי שתהא דוקא דירת קבע, ולכך חייב בנר חנוכה אף כשאין לו בית של ד' אמות. וזו הנפקא מינה לדינא שכתב, שהדר בבית פחות מד' על ד' חייב בנר חנוכה, דכיון שלנר חנוכה די בדירת עראי, גם בבית פחות מד' על ד' דירת עראי יש בו, אלא שדירת קבע לית ביה. ונמצא שרק לדינים הצריכים דירת קבע אין לבית בלא ד' אמות שם בית, אבל לנר חנוכה יש לו שם בית אף בפחות מד' אמות.

מראה מקומות

על הדף: סוכה ג.; רש"י סוכה ג. ד"ה ורבי יהודה סבר כו'; תוספות סוכה ג. ד"ה לא נצרכה אלא לקיטוניות שבה; תוספות סוכה ג. ד"ה דאמר לך מני ב"ש היא; סוכה ג.; תוספות סוכה ג. ד"ה בית שאין בו ד' אמות

1. סוכה כח. [0:27]

מתני' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לא כך היה מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר. אמרו להם בית שמאי: משם ראייה? אף הם אמרו לו: אם כן היית נוהג, לא קיימת מצות סוכה מימך. נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה. קטן שאינו צריך לאמו, חייב בסוכה. מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן, ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן.

2. סוכה טז: [0:35]

מאי קא משמע לך? הא קא משמע לך, שיעור משך סוכה קטנה שבעה.

3. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרל"ד [0:41]

סוכה שאין בה שבעה על שבעה פסולה ולענין גודל אין לה שיעור למעלה:

4, 9, 13, 17. ב"ח אורח חיים סימן תרל"ד [1:25] [6:58] [9:03] [10:45]

וכיון שהמקום מחזיק לחתוך ממנו רצועות שיהא בהן ז' על ז' בין הכל כשרה וכן מבואר בדברי התוס' בריש סוכה (דף ג') בד"ה לא נצרכה אלא לקיטוניות שבה דסוכה ארוכה טובא ואין ברחבה שבעה כשרה כיון שיכול לחתוך ממנה רצועות ולרבע ז' על ז' אלמא דלא בעינן ריבוע ממש וה"ה נמי בעיגולא דמאי שנא ... כן נ"ל להלכה אבל למעשה יראה להחמיר דבעינן ריבועא ממש דשמא ר' יוחנן דקאמר דבעינן ריבועא בשיעורא דסוכה מכח הלכה למשה מסיני קאמר הכי ולפי זה אף בארוכה טובא ואינה רחבה ז' נמי פסולה ולא כדברי התוספות שחולקין אדברי רש"י אף על פי שיש לפרש דאף רש"י מודה לדבריהם בדין זה ע"ש מכל מקום ראוי להחמיר לענין מעשה נראה לי:

5, 10, 12, 14, 18, 20. מגן אברהם סימן תרל"ד ס"ק א' [1:36] [8:10] [9:03] [10:45] [13:14]

והב"ח נדחק עצמו וכתב דדעת הטור דאם היא ארוכה וקצר' כשיר' וכ"כ התו' דף ג' בד"ה לא נצרכה דסוכה ארוכה ואין רחבה ז' כשרה עכ"ל, ולא דק דפשוט דט"ס הוא בתו' וצ"ל ואין רחב' אלא שבע', דהא קאי אדברי רש"י [ור"י] ע"ש דאינהו מיירי ברחבה שבעה ע"ש ואדרב' מוכח משם דמקרי סוכה קטנה ... ונ"ל דאפי' הסוכה גדול' הרבה ובמקום א' יש קרן א' משוך לפנים שאין בו ז' על ז' אסור לישב שם כיון שהמקום צר לו לשבת שם וכ"מ בגמרא דף ג' ע"ש בקיטוניות:

6, 11, 15, 19. ט"ז אורח חיים סימן תרל"ד ס"ק א' [1:36] [8:10] [9:03] [10:45]

והקש' רש"י דהא אמרו שישבה שם עם ז' בנים והיאך יוכלו לישב ז' בנים בז' טפחים וכתבו התוספות לתרץ זה וז"ל לאו פירכא היא דדילמא ארוכה טובא אבל לא היתה רחבה ז"ט ובנים באותו אורך היו יושבים עכ"ל לפי זה צ"ל דמה שנחסר מן הרוחב נתמלא באורך ובין הכל לא היה רק מ"ט טפחים כמ"ש ומזה כת' מו"ח ז"ל ששמע מדבריהם שא"צ להיות ז' על ז' במרובע אלא שצריך שיהי' באופן שתוכל לחתוך ממנו רצועות של ז' על ז' דהיינו מ"ט רצועות כל א' טפח על טפח ול"נ ברור שיש דילוג תיבה א' בדברי התו' כו' דאי כמו שלפנינו שאין ברחבה ז' טפחים היאך מיתרצא קושיא של רש"י דהא עכ"פ לא היה רק שיעור ז' על ז' והיאך היו יושבים שם ז' בנים ומה יתרון יש במ"ט טפחים שלא במרובע ממה שיש מ"ט טפחים במרובע ... אלא ברור שכצ"ל בתו' אבל לא היתה רחבה רק ז"ט כו' וכוונתם באמת כמ"ש שהיתה ארוכה אפי' ק' אלא שלא היתה רחבה רק ז"ט וכזה פסלי רבנן והביא ראייה ר' יהודה דהכשירו חכמים בסוכה כזו כנ"ל פשוט וא"כ אדרבה מכאן ראייה ברורה שצריך שתהי' עכ"פ במרובע שבעה על שבעה אלא ששם היה יותר משבעה בצד אחד דהיינו באורך אבל ברוחב היה שיעור סוכה לחוד דהיינו ז' וכו'

7. סוכה ב: [2:01]

אמר רבי יהודה: מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה, והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר. אמרו לו: משם ראייה? אשה היתה ופטורה מן הסוכה. אמר להן: והלא שבעה בנים הווי לה, ועוד: כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים.

8. סוכה ב: [3:57]

אלא רב הונא ורב חנן בר רבה, נימא בהכשר סוכה קמיפלגי, דמר סבר הכשר סוכה בארבע אמות, ומר סבר הכשר סוכה במחזקת ראשו ורובו ושולחנו?

16. תוספות סוכה ב: ד"ה כמאן דלא כחד [9:06]

כמאן דלא כחד - ודברי רב חנן בר רבה צריכה טעמא ויש מפרשים משום דהוה ליה לול של תרנגולין כיון דגביהה וקטינה כולי האי אבל מחזקת טפי מכדי ראשו נפקא מכלל לול של תרנגולין לאקרויי סוכה:

21. מחצית השקל על אורח חיים, תרלד, א, י [13:54]

ולפי מה שפירש מ"א דברי התו' הנ"ל דהעתיקו דוקא שלא הית' רחבה אלא ז' טפחים דאם הית' קצרה מז' טפחים הית' פסולה. אף ע"ג דארוכה הרב' לאפוקי מדעת הב"ח כנ"ל. ותיקשי ניהו דליתא לדברי הב"ח מ"מ אין צריך שתהי' הקיטונית רחבים ז'. ואפ"ה כשרים מטעם פסל היוצא מן הסוכ'. דהא הקיטונית היו פתוחים לסכה הגדול'. וכמשמעות לשון הש"ס לא נצרכה אלא לקיטונית שבה א"ו צ"ל כדברי מ"א דכה"ג אינו מתכשר משום פסל היוצא מ"ה כיון שהמקום צר לשבת. עוד י"ל ראיית מ"א מדאייתי ר"י ראי' מהילני דס"ל דבניה אצלה היו יושבים בסכה גבוה למעל' מכ'. ומאי ראי' דלמא הוכשרו הקיטונית משום פסל היוצא מ"ה דלמעל' מכ' נכשר ע"י פסל היוצא מ"ה כמ"ש מ"א סי' תרל"ג סעיף קטן ה'. אלא צ"ל דוקא לדידן דטעם למעל' מכ' משום דירת עראי אבל לר' חנן דפליגי רבנן ור"י דוקא באין מחזקת רק ראשו ורובו ושולחנו. דהטעם כמ"ש התוספות דהוי כלול של תרנגולים ע"ש א"כ למעל' מכ' סכך פסול מיקרי ואינו נותר ע"י פסל היוצא מ"ה. ... ומזה למד מ"א לדידן בקרן שאין בו ז' על ז' דאינו נכשר ע"י פסל היוצא מ"ה וראי' זו עיקר:

22, 24. ביאור הלכה סימן תרל"ד ד"ה סוכה שאין בה שבעה וכו' [14:10] [15:35]

והנה בבגדי ישע ובבכורי יעקב פקפקו מאוד על ראיתו מקיטונית דשאני התם דקיטונית הוא חדר בפ"ע והמחיצה מפסקת ורק שפתוח לסוכה גדולה משא"כ הכא שאין חלוק כלל אפשר דנתבטל לגבי סוכה גדולה [והנה מה דהביא בבכורי יעקב דא"כ לדברי המגן אברהם הא דמכשרינן בסי' זה סוכה עגולה כשיש לרבע בתוכה ז' על ז' צריך לכוון לישוב דוקא באמצעה ממש באותו מקום שיש לרבע ז' על ז' דמן הצד שמצר והולך אין בו זע"ז ויש לו דין הקרן לדעת המגן אברהם [ועיין במה שכתב הדה"ח ואעתיק דבריו לקמיה] ולענ"ד לא דמי זה לזה דשם הולך כל העיגול מבפנים בשטח אחד ואין לחלק זה מזה וכולו כשר דאין צר לו לשבת שם כלל דשטח אחד הוא עם הריבוע ולכן לא אישתמיט אחד מן האחרונים לחלק בזה משא"כ בעניינינו אף דאין מחיצה מפסקת מ"מ הרי מנכר שהקרן הזה חלוק מן הסוכה הגדולה וצר לו לשבת בקרן ההוא ולכן מחמיר המגן אברהם בזה] וכו'.

23. סוכה יט. [14:56]

תנא: פסל היוצא מן הסוכה, נידון כסוכה. מאי פסל היוצא מן הסוכה? אמר עולא: קנים היוצאים לאחורי סוכה.

25, 38, 41. רא"ש סוכה פרק א' סימן א' [19:23] [28:23] [35:00]

ההיא בסוכה גדולה איירי ופליגא בתרתי כדמסיק בשמעתין. בגדולה הלכה כב"ה דלא גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו אבל בקטנה הלכה כב"ש כדפסיק הכא וכן משמע הלשון צריכה שתהא מחזקת ומיירי שהוא ושולחנו בתוך הסוכה ולא שייך הכא טעמא שמא ימשך אלא בשיעור הכשר סוכה קא מיפלגי אבל בסוכה גדולה והוא יושב על פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושולחנו בתוך הבית איכא למיחש שמא ישכח ישיבת הסוכה וימשך אחר שולחנו. ובהא הלכתא כבית הלל וכן כתב רי"ץ גיאנות ז"ל והר"ז הלוי ז"ל ובעל העיטור. אבל הרב אלפסי סבר דחד טעמא לתרוייהו ובשניהם פסק כב"ש וכ"כ ה"ר ישעיה דטרנ"י ואין דבריו נראים דלישנא שתהא מחזקת לא משמע הכי. ועוד מדקתני בברייתא רבי אומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה וחכמים אומרים אפילו אינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו כשירה דמשמע דומיא דארבע אמות שגם שולחנו בתוך הסוכה ואפ"ה פסל ת"ק דאידיך ברייתא אלמא לאו משום שמא ימשך:

וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה דקי"ל כב"ש וקאמר הרב ז"ל דטעמייהו דב"ש משום דגזרי' שמא ימשך אחר שולחנו הא ליתא אלא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה ודאי טעמייהו דב"ש משום דירת קבע הוא שהרי אין לו שלחן בתוך הבית שימשך אחריו וקי"ל דבתרתי פליגי ב"ש וב"ה ובסוכה קטנה איפסקא הלכתא בהדיא כב"ש כדבר שמואל בר יצחק אמר ר"ה הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו והיינו סוגיין בכולה מסכתא שיעור סוכה קטנה ז' טפחים דאילו לב"ה כשרה בכל דהיא מחזקת ראשו ורובו בלבד ובהא ליתא הלכתא כוותייהו אבל בסוכה גדולה קי"ל כוותייהו דלא אשכחן מאן דדחי ליה וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ומסוכה קטנה לסוכה גדולה לא גמרינן דהא טעמא לחוד והא טעמא לחוד ולא תליא חדא בחברתה הלכך הלכה כב"ש בסוכה קטנה וכב"ה בסוכה גדולה ואע"ג דכל הני תנאי טעמייהו משום דבעינן סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא כהלכתא לפי שיש לקביעות סוכה דרכים רבים וכל חד וחד מהני תנאי איכא למימר דלא ס"ל דחבריה דלמר אית ליה קביעותא בהכי ולמר אית ליה קביעותא בהכי תדע דהא בין לרבי בין לב"ש סוכה דירת קבע בעינן ומר אית ליה שיעור סוכה בד' אמות ומר אית ליה בכדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו דהיינו ז' טפחים ור"י בסוכה העשויה ככבשן ס"ל דרבי ולא ס"ל דאחרים אלמא לא תלו טעמייהו בהדי הדדי הלכך מאן דאית ליה ראייה דהלכתא כוותיה עבדינן כוותיה כגון ד"א בסוכה כמין צריף וכגון ב"ש בסוכה קטנה ואינך יחידי ניהו ולא עבדינן כוותיהו:

27. סוכה ז: [21: 36]

אמר אביי: רבי, ורבי יאשיה, ורבי יהודה, ורבי שמעון, ורבן גמליאל, ובית שמאי, ורבי אליעזר, ואחרים, כולו סבירא להו: סוכה דירת קבע בעינן.

29. סוכה ב. [22: 37]

ורבא אמר, מהכא: "בסוכות תשבו שבעת ימים". אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה, אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע.

31, 35. רי"ף סוכה, יג., ב [23: 43] [24: 54]

ואסיקנא דבתרתי פליגי פליגי בסוכה גדולה ופליגי בסוכה קטנה וחסורי מיחסרא והכי קתני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בש"א לא יצא ובה"א יצא ושאניה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין והלכה כב"ש בתרווייהו דחד טעמא ניהו וכמה כדי ראשו ורובו ושולחנו ז' טפחים על שבעה טפחים:

33. ריטב"א סוכה ז: [24: 54]

בית שמאי דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין. פי' טעמא דבית שמאי אליבא דאביי משום דסוכה דירת קבע בעינן, והיינו בסוכה קטנה דאילו בסוכה גדולה טעמא דידהו גזירה שמא ימשך אחר שולחנו כדפריש תלמודא לעיל, ותמי' מילתא כיון דטעמא דבית שמאי בסוכה קטנה משום דבעי' דירת קבע היכי פסיק רבא הלכת' כחד מינייהו דהא רבא דסבר סוכה דירת עראי בעינן והני תנאי דבעו דירת קבע שיטה ניהו, וי"ל דאביי הוא דסבר דבית שמאי משום דירת קבע הוא לדידיה לית הלכתא כוותייהו, אבל רבא סבירא ליה דטעמא דבית שמאי גזירה שמא ימשך אחר שולחנו כטעמא דסוכה גדולה דכיון דאיתנהו בתרווייהו בחדא מתניתין ובחדא פלוגתא כדאיתא לעיל מסתמא חד טעמא אית להו, ולפום האי פירוקא הלכה כבית שמאי (דאע"ג דבעלמא) בתרווייהו דהא חד טעמא ניהו, וכדפסק רי"ף ז"ל, ועוד י"ל דרבא נמי סבר דטעמא דבית שמאי בסוכה קטנה משום דירת קבע כסברא דאביי דלא מוקמינן פלוגתא בינייהו בכדי, והא דפסק הלכתא כבית שמאי משום דאע"ג דבעלמא סוכת דירת עראי בעינן בהא מיהת בעינן האי קבע שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו כדי שלא תהא לו דירה סרוחה דבלאו האי שיעורא עראי דעראי הוא, ולהאי שיטתא לית הלכתא כוותייהו בסוכה גדולה דהא טעמי דפליגין ניהו וכסברא דמקצת רבנן ז"ל, עוד נ"ל לומר דטעמא דתרת פלוגתא חדא גזירה שמא ימשך אחר שולחנו מדתני להו בחדא, והא דקאמר אביי דטעמא דבית שמאי משום דירת קבע לאו משום קביעות בנין דמאי קביעות איכא בשיעור ז' טפחים אלא לומר שתהא קבע לענין זה שיהא שם קבע ולא ימשך לחוץ אחר שולחנו.

34, 48. ר"ן סוכה יג. ד"ה גמ' הלכה צריכה שתהא מחזקת [24: 54] [43: 22]

ועוד דמשמע דתרי טעמי דפליגי ניהו ובסוכה גדולה הא אתפרש טעמיה דב"ש בגמ' דמש"ה אמרינן לא יצא שמא ימשך אחר שולחנו ובסוכה קטנה לאו מהאי טעמא פסלי אלא משום דסבירא להו דירת קבע בעינן וכדאמר' בפ"ק דלעיל [דף ז:]: אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש כולו סבירא להו סכה דירת קבע בעינן ונהי דקיימא לן כרבנן דאמרי סוכה דירת עראי בעינן אפ"ה

ק"ל בהא כב"ש דקצת קביעותא בעינן שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו דאי לא דירה סרוחה היא הלכך סוכה גדולה וסוכה קטנה תרי טעמי ניהו ואע"ג דאפסיקא הלכתא כב"ש בסוכה קטנה בסוכה גדולה הדרינן לכללין ונקיטין כב"ה דמכשרי ועוד דאפילו תמצא לומר דמחד טעמא פסלי ב"ש בסוכה גדולה ובסוכה קטנה והיינו משום שמא ימשך אחר שולחנו ואביי דמני לעיל ב"ש בהדי הנהו תנאי דסבירא להו דסוכה דירת קבע בעינן ה"נ קאמר דבעינן סוכה הראויה להיות בה קבע שאין לחוש שימשך ממנה אחר שולחנו וא"נ דאביי דאמר הכי ס"ל דלית הלכתא כב"ש ומש"ה אמר דטעמיהו משום דדירת קבע בעינן אבל אנן דפסקין כוותיהו ס"ל דטעמיהו דב"ש בסוכה קטנה נמי משום שמא ימשך וחד טעמא הוא בהדי סוכה גדולה אפ"ה איכא למימר דנהי דחד טעמא הוא טפי שייך למיגזר שמא ימשך בסוכה קטנה שאי אפשר למשוך שולחנו אצלו ממאי דאיכא למיגזר בסוכה גדולה וראה לדבר שאינן שוין לגמרי שאילו כן.

36. רבי עקיבא איגר סוכה כח. ד"ה מתני' מי שהי' [26: 36]

מתני' מי שהי' ראשו וכו' [עי' לעיל ג' ע"א בתרתי פליגי וכתב הר"ף כיון דתרווייהו בחד טעמא ניהו הלכה כב"ש בתרווייהו], ודעת תוס' דתרי טעמי ניהו. דבאינה מחזקת פסולה מדינא דהוי דירה סרוחה. ובסוכה גדולה ושולחנו בתוך הבית משום גזירה ואנן קי"ל כב"ש לענין אינה מחזקת. אבל לא לענין הגזירה דשמא ימשך עיין שם. ונ"ל דבסוכה קטנה סמוך לסוכה גדולה וראשו ורובו בסוכה קטנה שאינו ז' על ז' ושולחנו בסוכה גדולה בזה הר"ף לקולא ותוס' לחומרא, דלהרי"ף יצא דל"ש למגזר שמא ימשך דהא גם שולחנו בתוך סוכה כשירה. ולתוס' פסולה, דמ"מ הקטנה דירה סרוחה היא.

37. ביאור הלכה סימן תרל"ד סעיף ד' ד"ה אפילו אם היא סוכה גדולה [28: 14]

ועיין בחי' רע"א על משניות דבסוכה קטנה סמוך לסוכה גדולה וראשו ורובו בסוכה קטנה שאינו ז' על ז' ושולחנו בסוכה גדולה בזה הר"ף לקולא ותוס' לחומרא דלהרי"ף יצא דלא שייך למיגזר שמא ימשך דהא גם שולחנו בתוך סוכה כשרה ולתוס' פסולה דמ"מ סוכה הקטנה דירה סרוחה היא עכ"ל אכן באמת קשיא לי לדעת הר"ף כל הני סוגיות דדף ז' ע"א ודף ט"ז ע"א וע"ב דמוכח שם בהדיא דמשך סוכה קטנה שבעה טפחים ולא מישתמיט אחד מהן לומר דשיעור זה הוא רק מדרבנן ומן התורה די בוי"ו על וי"ו כשיעור ראשו ורובו וצ"ע אח"כ מצאתי שהמאור רמז לזה בדבריו ועיין במלחמות שם ובשעה"צ סוף אות ח' ביארת קצת דבריו:

40, 43, 50. מלחמת ה' סוכה ג: ד"ה ומה שכתב עוד [29: 08] [37: 34] [41: 38]

זו אינה תשובה דטעמא דב"ש בסוכה קטנה נמי משום הכי הוא משום שמא יביא שולחן וימשך אחריו וכל שכן הוא דכיון שאין לו מקום בסוכתו להניח בו שולחנו פסולה שאם מניחו בחוצה לה ימשך אחר שולחנו אפי' לישן ולשנן ולטייל בה או לאכול ופתו בידו פסולה שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה וכו'.

42, 44. שער הציון סימן תרל"ד אות ז' [37: 29] [38: 50]

ודע, דמשמע מלשון המלחמות הנ"ל דמדאורייתא אינו יוצא בסוכה שמחזקת רק ראשו ורובו, ובזה היה מיישב כל המקומות שהוזכר בגמרא דשיעור סוכה הוא שבעה טפחים, ולא אשתמיט בשום מקום לומר דהוא רק מדרבנן (ובמאור רמז על זה, עיין שם), אבל אם כן יקשה לשון הר"ף שכתב בפרק קמא, ולא טעמיהו דבית שמאי וכו' אלא טעמיהו משום דגזרינן שמא ימשך, והאי ענינא דאביי הלא על סוכה קטנה קאי, וגם מה שכתב בפרק ב, והלכה כבית שמאי בתרויהו דחד טעמא ניהו, ואולי כוונתו לומר, דאף דבסוכה קטנה שמחזקת רק ראשו ורובו אית להו לבית שמאי דמדאורייתא גם כן אינו יוצא בה, מכל מקום כיון דהטעם שמא ימשך שייך בתרויהו ובחד משנה נשנית שתי הסוגים ואפסוקי בחדא כבית שמאי, אין לנו לחלק חדא מחברתה. אכן פשטיות הלשון דר"ן וריטב"א הוא דלהרי"ף אינו אסור רק משום גזרה, וצריך עיון.

45, 52. רמב"ם הלכות סוכה פרק ו הלכה ח [39: 20] [49: 47]

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואוכל הרי זה אסור וכאילו לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה. גזרה שמא ימשך אחר שולחנו. ואפילו בסוכה גדולה.

46, 51. רמב"ם הלכות סוכה פרק ד הלכה א [40: 04] [41: 38]

שיעור הסוכה גובהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה

47. הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה (תרגום אלחריזי) [40:35]

אף כל המצוות כלליהן ופרטיהן וקדוניהן וקדוניהן מסיני ... שלא יהיה בחללה פחות משבעה טפחים אורך על שבעה טפחים רוחב, ושלא יהיה גובה הסוכה פחות מעשרה טפחים.

49. ריטב"א סוכה ג. [43:56]

אבל הרי"ף ז"ל פסק כב"ש בתרויהו משמע דס"ל דכיון דאיתנו גבי הדדי בחד בבא דחד טעמא איכא לתרויהו וטעמ' דתרויהו משום גזירה שמא ימשך אחר שולחנו כדפריש תלמוד' בסוכה גדולה ואף על גב דאביי פריש טעמא דסוכה קטנה משום דבעו דיר' קבע אביי דסבר הכי ולהכי מוקים להו בשיטה ולדידיה לית הלכתא כב"ש אף בסוכה קטנה אבל רבא דפס' כב"ש בסוכה קטנה סבר דטעמא דב"ש לאו משום דבעי דירת קבע הוא אלא משום גזירה שמא ימשך אחר שולחנו והלכתא כותייהו. א"נ דאביי ורבא לא פליגי ומאי דקאמר דטעמא דב"ש דבעו דירת קבע היינו דירה הראוי להיות בה קבע שאין לחוש שמא ימשך ממנה אחר שולחנו וחד טעמא הוא עם מאי דאמר רבא גזיר' שמא ימשך אלא ששינה בלשונו.

53. ריטב"א סוכה כח. [50:45]

הא דתנן אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך לאו דוקא דהא סוכה גדולה וכשרה היא אלא דאסרו רבנן שלא תהא שולחנו בתוך הבית גזירה שמא ימשך אחר שולחנו אלא פירושו לא קיימת מצוה סוכה כראוי וכרצון חכמים. ודכותה בפרק ערבי פסחים מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח שפירושו שלא קיים מצותו כראוי אבל ודאי אינו מעכב וכן רבים:

54. ר"ן סוכה יב: ד"ה אמרו לו אם כן היית [50:47]

אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך. לאו דוקא דהא מדרבנן הוא דמיתסר שמא ימשך אחר שולחנו אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים וכדתנן בפרק ערבי פסחים [לף קטז:] כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו כלומר שלא קיים מצותו כראוי:

55. ריטב"א סוכה יד: ד"ה תני' כותיה דרב סככה בו [50:57]

פירוש לדברי הכל אין עושין סוכה בדבר הפסול בגופו מן הדין אפילו בשעת הסכנה דהא למאי מהני הרי אינה סוכה כלל אבל בנסרים שפסולן אינו בגופן אלא מדרבנן משום גזירה אמרו רבנן דבשעת הסכנה לא גזרו כדי שלא תשתכח תורת סוכה ואוקמוה אדינא וכו'.

56. שו"ת דבר אברהם חלק ב, סימן כו, ד"ה י' [51:26]

(י' עוד 3 עוד כתב כת"ר על מה שבקעתי לי נתיב חדש ליישב את הסתירות אשר נפגוש בראשונים ז"ל בענין קנין דרבנן אם הוא מועיל לדאורייתא, וכתב כת"ר דמה אענה לדברי התוס' סוכה דף ג' ע"א סוד"ה דא"ל שכתבו וז"ל וצ"ל דאיצטריך התם לאתויי היכא דב"ה מחמירים מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזרינן אם עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפילו דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתבא אפיתחא דמטלתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימך דאפי' מדאורייתא לא קיים עכ"ל, והתם לא שייך לא קנין ולא מנהג עכ"ד:

57. סוכה כז: [51:56]

וחכמים אומרים: אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת.

58. דבר אברהם סימן כ"ו [52:06]

ושמעתי בשם ידי"נ הגאון מוהר"ר אלי' ברוך קאמאי נ"י אב"ד ור"מ דק"ק מיר שעמד על דברי תוס' אלו וביאר דדבריהם שייכי רק לענין סוכה דפתיך בה דינא דממונא דבעינן שלכם ומשו"ה כשרצו רבנן להחמיר עליו שלא יצא גם ידי חובת סוכה דאורייתא הפקירו את הסוכה בהפקר ב"ד ואינה שלו וממילא אינו יוצא כלל. אבל זהו רק מדרך הפלפול ואין הדעת מקרבתו לקישטא דמילחא. ... ואולי י"ל דהכא אינה חומרא דרבנן שבאה רק להוסיף על ד"ת שישב בשיבה גמורה אלא דאיסורא העילי עלי' מדרבנן שלא ישב ושולחנו בתוך הבית, ואפילו כשא"א לי בענין אחר ויתבטל ממצות סוכה לגמרי נראה שאסרו לעשות כן ומוטב שלא ישב כלל בסוכה משישב ושולחנו בתוך הבית, וכן בק"ש מבואר בשמ"ק ברכות דף י"א. דבהטה וקרא איכא דררא דאיסורא שמא יקבעו

אחרים הלכה כב"ש ואפשר דאיתי אינש לידי ביטול ק"ש דאי לא מצי מיטה לא קרי ק"ש, וכיון שאיסור דרבנן זה רביץ על קיום המצוה הי"ל כמהב"ע יעדיפא עוד מינה דע"י אותה מעשה המצוה גופה וקיומה היין עובר העבירה.

59, 62. חזון איש יורה דעה סימן טו: [53: 16] [55: 19]

ויש לעי' נהי דלאו בית הוא מ"מ הא מרבינן כל מידי דסכנה, דהא מרבה בספרי אף בור בחצרו, ופסקה הר"מ שם ה"ד, ובב"ק ט"ו ב' מרבינן שלא יגדל כלב רע ולא יעמיד סולם רעוע מקרא דולא תשים, ומאי גרע בית הכנסת שיהא מותר להניח מקום סכנה, ואי מיירי שאין משתמשים שם א"כ אין הפטור משום שאינו בית דירה אלא משום שאין משתמשים בגגו, ונראה דכל גג שאין משתמשים פטור מן המעקה וכמ"כ במ"ב וכו'.

60. כתובות מא: [53: 51]

בין כך ובין כך משמתינן ליה. דאמרינן ליה: סליק הזיקך, מדרבי נתן. דתניא, רבי נתן אומר: מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו, שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך".

61. ביאור הלכה סימן תק"מ סעיף א' ד"ה וכן אם עשה מעקה וכו' [54: 27]

וכן אם עשה מעקה וכו' - עיין בחידושי הריטב"א שכתב דמתני' מיירי בגג דלא רגילי להלך בו שאינו חייב במעקה אלא שהוא בעצמו רוצה לעשות משום שמירה [ולפיכך אמרו בירושלמי דסגי בג' טפחים] דאי משום מצות מעקה למה לא יעשה כדרכו ע"ש. אבל שארי הפוסקים סתמו בזה ולא חילקו:

63. ערוך לנר סוכה ג. ד"ה אכן בעיקר הדבר [56: 42]

אכן בעיקר הדבר אי חשיב הך דפתח בית אב שיויר צ"ע דבשלמא בכל הני דחשיב צריך להיות בית חשוב הראוי לדירה ואי פחות מד' אמות הוא לא חשיב דירה בקבע ומי שדר בו בטלה דעתו אצל כל אדם ולא נחשב כבית אבל לענין פתח בית אב דנערה המאורסה דהטעם דנסקלת שם הוא משום לומר לאב ראו גדולים שגדלתם כמו שפי' רש"י בחומש א"כ מה לי אם בית שראוי לדירה הוא אם לא כיון שהאב דר שם מצוה לסקול שם להראות לו גדוליו הרעים ותדע דא"כ נימא ג"כ כיפת תואר דכתיב והבאתה אל תוך ביתך ודרשינן מיני' בקידושין (כא א) מלמד שלא ילחצנה במלחמה נימא ג"כ שאסור לבא עלי' אם לא הביאה לבית שיש בו ד' על ד' וכן גבי משכנו חוץ לב' ד' דכתיב לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו בחוץ תעמוד נימא ג"כ דדוקא בבית שיש בו דע"ד אסור לכנוס אבל בפחות מכן מותר וכי תימא ה"נ מלבד שיקשה דלא ה"ל לשייר כל הני אלא דיקשה ג"כ דלא ה"ל לפוסקי' לשתוק מלהזכיר זה אלא ודאי בכל הני לא קפדינן אלא שיהי' הבית שהוא דר שם ולא שיהי' ראוי' לדירת קבע ולמה לא נימא גם לענין פתח בית האב כן ולכן לענין דינא הי' נלענ"ד לולא דברי התוס' דנסקלת על פתח בית אבי' שהוא דר שם אפי' אין בו ד' על ד' וא"כ ליכא שיויר מכל הני.

64. דברים כא, יב [57: 43]

והבאתה אֶל־תוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְתָּה אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשִׂתָּה אֶת־צַפְרָנֶיהָ:

65. דברים כד, י [58: 03]

כִּי־תִשָּׂה בְרַעְךָ מִשָּׂאת מְאוּמָה לֹא־תָבֵא אֶל־בֵּיתוֹ לְעִבְט עֲבֹטוֹ:

66. שו"ת מנחת שלמה תניינא סימן נ"ח [58: 54]

וכיון שכן יש לדון הואיל וגם בנר חנוכה צריך בית למה לא הזכירו זאת בין הדברים הצריכים דוקא בית של ד"א. ... ונראה דא"נ בית שאין בו ד"א על ד"א אינו קרוי דירת קבע, אבל שפיר חשיב דירת ארעי, וכדאמרו בגמ' סוכה הנ"ל דע"כ לא קאמרי רבנן אלא לענין סוכה דדירת ארעי היא. ואפי' לרבי דמצריך בסוכה שתהא ד"א על ד"א נראה דבלא"ה לא נזכר בסוכה לשון בית ורק משום דבעינן תשבו כעין תדורו סובר רבי דבעינן ישיבה חשובה וקבועה כדירת קבע, ולכן חושבני שדוקא בדינים או מצוות הנוהגים תמיד בכל השנה ומצינו בלשון התורה או חכמים שאמרו בו לשון בית מצריכים שיהא דוקא בית של ד"א שרגילים לדור בו תמיד, משא"כ לענין מצות נר חנוכה שנוהגת רק ח' ימים ואשר לח' ימים רגילים לדור גם בדירה ארעית, לא בעינן שיהא דוקא בית חשוב של ד"א שרגילים לדור בו תמיד.